

piątek, 20.01.2023

Natchnienie Pisma Świętego

Na czym polega biblijne natchnienie?

Nie można być poetą i pisarzem bez odrobiny talentu, popartego rzetelną pracą. Szczególnie wielkie utwory literackie, np. *Dziadów* część III, noszą znamiona poetyckiego geniuszu.

Zarówno Żydzi jak i chrześcijanie uważają Biblię za zbiór ksiąg natchnionych przez Boga. Co to oznacza? Znaczący literatury słusznie podnoszą, że wiele ksiąg i tekstów biblijnych należy do arcydzieł literatury wszystkich czasów. Wystarczy wspomnieć *Księgę Psalmów*, *Koheleta*, *Hioba*, *Pieśń nad pieśniami*, hymn św. Pawła o miłości (1 Kor 13) lub ewangeliczne przypowieści. Autorzy tych owych biblijnych tekstów - nie ulega wątpliwości byli świetnymi poetami. Ale nie wszystkie teksty biblijne należą do wybitnych dzieł literackich. A jednak cała Biblia powstała pod natchnieniem Ducha Świętego. Widać przeto, że czym innym jest natchnienie poetyckie, a czym innymi biblijne.

Przez natchnienie biblijne Kościół katolicki rozumie bezpośredni, pozytywny i nadprzyrodzony wpływ Boga na umysł i wolę piszącego, dzięki czemu powstająca księga jest dziełem dwóch autorów: Boga i pisarza biblijnego.

Czy biblijne natchnienie należy utożsamiać z dyktatem, jak to przedstawił na obrazie Rembrandt anioła szeptaającego św. Mateuszowi treść jego ewangelii? Wpływ Boga na rozum nie polega na dyktacie, lecz na oświeceniu, dzięki któremu pisarz mógł należycie pojąć wszystko to, co miał przedstawić w sprawach wiary i zasad moralności. Wpływ Boga na wolę był poruszeniem, które skłania autora biblijnego do pisania, ale nie znosi jego osobistej wolności. Autorzy biblijni korzystali z własnych uzdolnień i sił, gdy przekazywali na piśmie własnym stylem i językiem sprawy wiary i moralności objawione im przez Boga.

Nowy Testament o natchnieniu

Natchnienie biblijne jest jednym z momentów realizowanej przez Boga (i poddających Mu się ludzi) historii zbawienia świata. Św. Paweł i św. Piotr mówią z cziłą o Piśmie świętym jako natchnionym przez Boga (2Tm 3,16). „Nie z woli bowiem ludzkiej zostało przyniesione kiedyś proroctwo, ale kierowani Duchem Świętym mówili od Boga święci ludzie” (2 P 1,21).

Wiara, że Pismo święte powstało pod natchnieniem Bożym nie znaczy, że autorzy ksiąg biblijnych pozostawali biernymi narzędziami piszącymi pod dyktando Ducha Świętego. Bóg, działając na człowieka, nie niszczy jego świadomości i wolności, jakie mu dał. Przeciwnie - uaktywnia je i rozwija. Powstanie każdej z ksiąg Pisma świętego związane było z widoczną dla ich autorów potrzebą najpierw narodu izraelskiego, później - nowego Ludu Bożego, Kościoła. Autorzy ci starali się jak najzgodniej z prawdą przedstawić opisywane wydarzenia czy pouczenie, jak św. Łukasz, który w pierwszych zdaniach swej Ewangelii wyznaje, że postanowił „zbadać dokładnie wszystko... i opisać

Autentnik „mógł się przekonać o całkowitej pewności Pisma świętego, choć - jako natchniona - Boga ma za autora i jest nieprzemijającym Słowem Bożym, posiada zarazem piętno wyciśnięte na niej przez jej autora ludzkiego. Słowo ludzkie staje się Słowem Bożym. Historycznoliterackie badania ksiąg biblijnych, pozwalając odkryć myśl ich ludzkich autorów, prowadzą jednocześnie do odkrycia myśli Bożej.

Działanie Ducha Świętego w przedstawionej w Biblii historii zbawienia jest jednak wcześniejsze od jej spisania. Duch Boży kieruje wybranymi ludźmi w ich istotnym dla tej historii działaniu - jak Abrahamem, Mojżeszem, wielu innymi, a przede wszystkim samym Jezusem, na którego zstąpił (Łk 3,22), później zaś apostołami, na których przez Jezusa, uwielbionego Pana, został zesłany (Dz 2,1-4). Duch Święty każe mówić prorokom, każe głosić Ewangelię apostołom, zanim jeszcze ich pouczenia i wezwania zostaną spisane. Stąd można mówić o natchnieniu Bożym do określonego działania, o natchnieniu do głoszenia Słowa Bożego oraz natchnieniu do spisania wydarzeń historii świętej i głoszonych w imieniu Bożym słów. Natchnienie biblijne jest jednym z momentów realizowanej przez Boga (i poddających Mu się ludzi) historii zbawienia świata.

Jednym z częściej cytowanych tekstów Nowego Testamentu na temat natchnienia biblijnego jest następujący fragment z Drugiego Listu św. Piotra: „To przede wszystkim miejcie na uwadze, że żadne proroctwo Pisma nie jest dla prywatnego wyjaśnienia. Nie z woli bowiem ludzkiej zostało kiedyś przyniesione proroctwo, ale kierowani Duchem Świętym mówili [od Boga] święci ludzie” (2 P 1,2-21).

Piotr przypisał tu tekstom biblijnym charakter prorocki. Apostoł rozumiał, że Bóg kierował tymi, którzy spisali „proroctwo Pisma”, podobnie jak przez swojego Ducha kierował prorokami w Starym Testamencie. Jak podkreśla komentarz Biblii Jerozolimskiej, w nauczaniu biblijnym wyróżnia się różne stopnie prorockiej ekstazy jednak natchnienie prorockie w Biblii jest rozumiane w tym sensie, że pomoc Ducha Świętego zapewniała ochronę przed błędem w odróżnieniu od fałszywych proroków, którzy podobnie jak „fałszywi nauczyciele... wprowadzą wśród was zgubne herezje” (2 P 2,1).

Image not found or type unknown

W nauczaniu Ojców Kościoła

Autorytet biblijnych pism potwierdzony i rozwijany jest w pismach wielu Ojców Kościoła, takich jak: Justyn, Jan Chryzostom czy Hieronim. Jednym z podstawowych dzieł św. Augustyna z Hippony na temat natchnienia Pisma świętego i jego interpretacji jest „O nauce chrześcijańskiej” (De doctrina christiana). Augustyn zwraca tam uwagę, na potrzebę znajomości ludzkich zasad interpretacji Biblii, nauczanych w Kościele, żeby móc zrozumieć te miejsca, które są niejasne. Według biskupa Hippony, wobec pokusy liczenia wyłącznie na oświecającą łaskę Boga, używanie ludzkiej wiedzy, jest czymś zwyczajnym i jest kwestią pokory.

Podstawowa zasada sformułowana przez Augustyna głosiła, że wiedza, którą dostarcza natchniony tekst biblijny nie może być sprzeczna z danymi dostarczonymi przez nauki czerpiące z doświadczenia, np. przyrodnicze czy matematyczne. Podejście to docenił jeden z luminarzy epoki Odrodzenia Galileusz. Szacunek biskupa Hippony dla danych nauk ścisłych - choć teologia była dla niego pierwszą z nauk - pokazuje następujący fragment. Augustyn komentuje w nim dwa źródła wiedzy na temat budowy sklepienia niebieskiego - Pismo święte i wiedzę astronomów:

PARAFIA PW. ŚW. MIKOŁAJA
Leciały tam, jak na kółku, i z tym, którzy przypisują niebu postać sfery, nie sprzeciwia się nasze Pismo, które wapieniskiem rozpostarłeś jak namiot» (Ps 104,2)? Oczywiście, że może się to sprzeciwiać, jeśli to, co oni mówią, jest błędne; albowiem raczej prawdą jest to, co twierdzi boski autorytet, niż hipotezy stawiane przez ludzką słabość. Ale gdyby potrafili wykazać to, tak przekonującymi dowodami, że nie byłoby tu żadnej wątpliwości, wtedy należy pokazać, iż to, co powiedziano o namiocie nie sprzeciwia się tym ich prawdziwym racjom. Inaczej sprzeciwiałoby się temu także samo nasze Pismo, które w innym miejscu powiada, że niebo jest zawieszone niczym sklepienie (Iz 40,22, za LXX). Cóż bowiem jest bardziej przeciwnego, niż rozciągnięta płasko skóra namiotowa i wypukły kształt sklepienia.

Interpretacja katolicka

Współczesne oficjalne nauczanie Kościoła katolickiego na temat natchnienia biblijnego i jego interpretacji kształtowało się od XIX w. równoległe z rozwojem tzw. krytyki biblijnej, czyli badań nad historią biblijną, rodzajami literackimi, analizą historyczną oraz krytyką tekstualną.

Przedsoborowe encykliki papieskie

18 listopada 1893 r. papież Leon XIII wydał encyklikę Providentissimus Deus na ten temat. Jak podkreślił Benedykt XVI, dokument Leona XIII był obroną interpretacji Biblii przed błędnym podejściem ze strony uczonych z nurtu racjonalistycznego, ostrzegał przed stereotypami, wyprowadzającymi naukę poza jej zakres, ale nie przed samymi badaniami historycznymi – był do nich pozytywnie nastawiony. Pięćdziesiąt lat później, w 1942 roku papież Pius XII wydał encyklikę Divino afflante Spiritu (30 września 1943), która broniła egzegezy przed zwolennikami tzw. egzegezy mistycznej, odrzucającej przydatność nauk szczegółowych w badaniach nad rozumieniem Pisma świętego.

Dogmatyczna konstytucja Soboru watykańskiego II «Dei Verbum»

Konstytucja Dei Verbum (18 listopada 1965 r.) Soboru watykańskiego II wyjaśniła podstawy katolickiego rozumienia natchnienia biblijnego i jego interpretacji. Według nauczania dokumentu w n.7, księgi biblijne Nowego Testamentu były częścią procesu przekazywania Objawienia Bożego:

1. Zaczął się on od Chrystusa, „w którym całe objawienie Boga najwyższego znajduje swe dopełnienie (por. 2 Kor 1,3, 3,16-4,6)”.
2. Chrystus przekazał je następnie apostołom, którzy urzeczywistniali je „nauczaniem ustnym, przykładami i instytucjami”, przy pomocy Ducha Świętego.
3. Po jakimś czasie, niektórzy „apostołowie i mężowie apostołscy... wspierani natchnieniem tegoż Ducha Świętego, na piśmie utrwaliли wieść o zbawieniu”.
4. Aby nauczanie apostołskie trwało „apostołowie zostawili biskupów jako następców swoich «przekazując im swoje stanowisko nauczycielskie»”.

Pisma nowo testamentalne są więc zapisem tego, co działo się wcześniej, w życiu wspólnot kościelnych i towarzyszą przekazywanej na żywo przez biskupów tradycji kościelnej.

1,19-21, 3,15-16), dlatego „księgi tak Starego, jak Nowego Testamentu w całości... Boga mają za autora”. Oznacza to, że autorzy poszczególnych części Pisma świętego, „przekazali na piśmie to wszystko i tylko to, co On chciał”. Dlatego „wszystko, co twierdzą autorowie natchnieni, czyli hagiografowie, winno być uważane za stwierdzone przez Ducha Świętego”.

W n. 12 Konstytucji Ojcowie soborowi podkreślili, że Pismo święte ma podwójne autorstwo, gdyż Bóg „przemawiał przez ludzi, na sposób ludzki”. Dlatego dla zrozumienia Bożego przesłania zawartego w Piśmie świętym konieczne jest właściwe odczytanie prawdziwej intencji autora ludzkiego. Dokument stwierdza:

Celem odszukania intencji hagiografów należy między innymi uwzględnić również "rodzaje literackie". Całkiem inaczej bowiem ujmuje się i wyraża prawdę w tekstach historycznych rozmaitego typu, czy prorockich, czy w poetyckich, czy innego rodzaju literackiego. Musi więc komentator szukać sensu, jaki hagiograf w określonych okolicznościach, w warunkach swego czasu i swej kultury zamierzał wyrazić i rzeczywiście wyraził za pomocą rodzajów literackich, których w owym czasie używano (Dei Verbum 12).

Katechizm Kościoła Katolickiego

Opublikowany w 1992 r. Katechizm Kościoła Katolickiego omówił natchnienie biblijne w nn. 101-133. Będący owocem odnowy teologii dokonanej przez Sobór watykański II, Katechizm podkreśla, że Pismo święte jest tak naprawdę jednym Słowem Boga (KKK 102). Tekst biblijny jest znakiem, środkiem, którym Chrystus posługuje się by mówić do ludzi. Z tego wypływa postawa chrześcijan wobec Biblii. Katechizm stwierdza: „Kościół zawsze czcił Pismo święte, podobnie jak czci Ciało Pana (KKK 103)”. W odniesieniu do natchnienia Pisma świętego, Katechizm obszernie cytuje Konstytucję soborową Dei Verbum. Wskazuje różnicę między tekstem pisanym i Tym, o którym ów tekst mówi, Słowem-Osobą. Pismo jest jedynie pomocą w spotkaniu Chrystusa w życiu: Wiara chrześcijańska nie jest jednak "religią Księgi". Chrześcijaństwo jest religią "Słowa" Bożego: "Słowa nie spisanego, lecz Słowa Wcielonego i żywego" (KKK 108).

«Verbum Domini» Benedykta XVI

Adhortacja Verbum Domini (30 września 2010 r.) Benedykta XVI została napisana po XII zgromadzeniu Synodu poświęconym Słowu Bożemu, który się odbył w Rzymie w październiku 2008 r. Papież ukazał w niej teologiczną logikę natchnienia Nowego Testamentu. Zgodnie z nauczaniem biblijnym i Ojców Kościoła, istnieje nierozdzielna jedność między czynami Jezusa Chrystusa - Syna i misją Ducha Świętego. Ireneusz z Lyonu nazwał ich „dwoma rękami Ojca”. O tej jedności świadczą następujące teksty biblijne: Mt 1, 18; Łk 1, 35; Mt 3, 16; Łk 10, 21; Hbr 9, 14. A pod koniec swojej misji Jezus z kolei posłał swych uczniów, aby kontynuowali jego dzieło i równocześnie, jako owoc „daru ze swego życia”, posłał im Ducha Świętego (por. J 16,7 J 20,21-22). Duch Święty miał wspomagać uczniów i prowadzić ich do prawdy (por. J 14,26; 15,26). Duch Święty rzeczywiście zstąpił w Pięćdziesiątnicy (por. Dz 2,1-4). Ta jedność misji Jezusa i chrześcijan z misją Ducha Świętego tłumaczy natchnienie nowo testamentalnych pism chrześcijańskich:

Tak więc słowo Boże wyraża się ludzkimi słowami dzięki działaniu Ducha Świętego. Misja Syna oraz misja Ducha Świętego są nierozłączne i stanowią jedyną ekonomię zbawienia. Ten sam Duch, który działa we wcieleniu Słowa w łonie Dziewicy Maryi, kieruje także Jezusem podczas całej Jego misji i zostaje obiecany uczniom. Ten sam Duch, który mówił przez proroków, wspiera i inspiruje Kościół w dziele głoszenia słowa Bożego i w przepowiadaniu Apostołów; ostatecznie to ten sam Duch, który natchnął autorów świętych Pism. (VD 15)

W adhortacji papież podkreślił też, że hermeneutyka Pisma świętego, właściwe jego odczytanie, dostrzeżenie jego natchnionego charakteru może się dokonywać tylko w wierze Kościoła. Życie Kościoła jest niezbędnym wewnętrznym kryterium właściwej interpretacji.

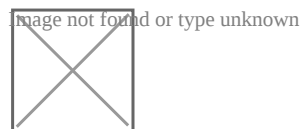
Papież Franciszek w wywiadzie dla Papieskiej Komisji Biblijnej z 1993 r.: „Tradycje wiary Kościoła żyją, które w nich stała się działalność pisarska autorów Pisma świętego. Była ona powiązana również z uczestnictwem w życiu liturgicznym i w działalności zewnętrznej wspólnot, w ich świecie duchowym, w ich kulturze, a także w ich złożonych dziejach historycznych. Dlatego również interpretacja Pisma świętego wymaga od egzegetów wczuwania się w pełni w życie i wiarę wspólnoty wierzącej ich czasów” (Verbum Domini 29)”.

Benedykt XVI dostrzegł pozytywne owoce stosowania metod egzegezy historyczno-krytycznej oraz „innych metod analizy tekstu”. Są one konieczne ze względu na „realizm wcielenia”. Zwrócił też uwagę, że „do zdrowej tradycji kościelnej zawsze należało umiłowanie studium «literary»”(Verbum Domini 32). Papież podkreślił też, za Konstytucją soborową Dei Verbum, że konieczne jest rzetelne wniknięcie w znaczenie zamierzone przez ludzkich autorów biblijnych („hagiografów”). W n. 34 adhortacji papież zwrócił uwagę na trzy punkty ważne dla owocnej krytyki biblijnej tekstu natchnionego, o których mówiła Konstytucja soborowa Dei Verbum 12:

1. Pismo stanowi jedną całość (egzegeza kanoniczna)
2. trzeba uwzględnić żywą Tradycję całego Kościoła
3. należy stosować analogię wiary.

Natchnienie a ludzkie autorstwo Biblii

Bezpośrednio natchniony jest tekst oryginalny, który wyszedł spod ręki pisarza biblijnego. Tłumaczenia natomiast na inne języki o tyle są natchnione, o ile wiernie oddają tekst oryginalny.

Biblia a nauki przyrodnicze

Biblia jest księgą bosko - ludzka i zawiera słowo Boże wypowiedziane przez człowieka, dzięki czemu jest to słowo całkowicie Boże i całkowicie ludzkie, to znaczy pochodzi od człowieka, jako przyczyny narzędnej (causa instrumentalis), obdarzonej wolną wolą, i od Boga, jako przyczyny głównej (causa principalis). Biblia jest orędziem Boga przekazanym ludziom w ludzkim języku, w konkretnych także okolicznościach ludzkiego życia, a także możliwościach rozumienia.

Rozwój nauk ścisłych był okazją do przemyślenia dawnych ujęć interpretacyjnych. Nowe ujęcie bezbłędności biblijnej - prawdy zbawczej ułatwia właściwe rozumienie tekstów biblijnych mówiących o budowie świata i prawach przyrody. W świetle nowego ujęcia uznano, że można inaczej, w sposób dojrzały spojrzeć na te problemy. Jeśli autorem Biblii oprócz Boga jest także człowiek (z wszystkimi uwarunkowaniami i okolicznościami swojego życia), to oznacza, że Bóg mógł się posługiwać także tymi ograniczonymi możliwościami ludzkiego poznania i wiedzy, by przekazać głębsze i istotne prawdy; tzn. że Bóg używał na przestrzeni wieków „języka” (w szerokim tego słowa znaczeniu), który człowiek był w stanie zrozumieć. Dlatego interpretacja katolicka zgadza się na uznanie błędów w treści Pisma Świętego na płaszczyźnie nauk historycznych czy przyrodniczych. To właśnie nauki biblijne mają prowadzić to lepszego rozumienia tego, w jakim kontekście, a w konsekwencji, w jaki sposób Bóg przemawiał do człowieka.

Synteza katolickiej nauki o natchnieniu zawarta jest w Konstytucji o Objawieniu Bożym Dei Verbum Soboru Watykańskiego II: „Prawdy przez Boga objawione, które są zawarte i wyrażone w Piśmie świętym, spisane zostały pod natchnieniem Ducha Świętego. Albowiem

~~ŚWIĘTA MARKA - ŚWIĘTY MIKOŁAJ~~ na podstawie wiary apostoelskiej Księgi tak Starego, jak Nowego Testamentu, w całości, ze wszystkich
~~LIPOWIEC KOŚCIELNY 38, 06-545 LIPOWIEC KOŚCIELNY~~
częściami, za święte i kanoniczne dlatego, że spisane pod natchnieniem Ducha Świętego (por. J 20,31; 2 Tm 3,16; 2 P 1, 19-21; 3,15-16)
Boga mają za autora i jako takie zostały Kościołowi przekazane. Do sporządzenia Ksiąg świętych wybrał Bóg ludzi, którymi jako
używającymi własnych zdolności i sił posłużył się, aby przy Jego działaniu w nich i przez nich, jako prawdziwi autorzy przekazali na piśmie
to wszystko i tylko to, co On chciał”.